

ВИСНОВКИ

Основна мета аналізу кредитоспроможності визначити здатність і готовність позичальника повернути запрошену позику відповідно до умов кредитного договору. Банк, перш ніж надати кредит, визначає міру ризику, яку він готовий узяти на себе, і розмір кредиту, який може бути наданий. Кредитоспроможність позичальника передбачає наявність передумов для здобуття кредиту і здатність повернути наданий кредит відповідно до умов кредитного договору. Але зв'язку з відсутністю єдиної бази даних середньогалузевих, мінімальних і найкращих для конкретної галузі показників реальна оцінка фінансового стану підприємства банком-кредитором ускладнюється. Тому, необхідним є створення міжбанківської інформаційної бази, до якої за результатами аналітичної роботи банківських працівників з підприємствами різних галузей економіки заносилися б значення показників фінансового стану підприємств, що належать до різних галузей економіки, з метою вироблення їхніх оптимальних величин по галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення НБУ «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» від 06.07.2000 р. // Нормативні акти НБУ. — 2000. — № 9. — С.50.
2. Бугель Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника / Ю. Бугель. — К.: Центр навчальної літератури, 2009. — 354с.
3. Дзюблюк О.В. Особливості оцінювання грошового потоку підприємства в системі банківського аналізу кредитоспроможності позичальника / О.В. Дзюблюк. — Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2007. — 254 с.
4. Банківські операції: підручник / [А.М. Мороз, М.Т. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]. — К.: КНЕУ, 2006. — 476 с.
5. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія та практика: навч. посібник / В.Д. Лагутін. — К.: Товариство «Знання», 2007. — 215 с.

УДК 330.131.3

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СТРУКТУРІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ МАСШТАБУ ДІЯЛЬНОСТІ

Сергійчук І.І.

У статті розглянуто сутність складових системи адаптивного управління в структурі механізму формування підприємствами власних масштабів діяльності.

Ключові слова: адаптивне управління, масштаб діяльності, адаптивна поведінка, реструктуризація, реорганізація, диверсифікація, інтеграція, стратегія розвитку

У сучасних умовах ринкової економіки, для яких характерними є постійні трансформаційні зміни, стає очевидним, що будь-яке підприємство з метою збереження наявних ринкових позицій, підтримання належного рівня конкурентоспроможності, власного економічного потенціалу, а також розширення масштабів своєї діяльності повинно постійно вносити корективи в свою виробничо-господарську діяльність відповідно до вимог зовнішнього середовища. Зазначена необхідність, перш за все, пов'язана з тим, що зміна чинників зовнішнього середовища спроможна призвести до виникнення певних диспропорцій та дисбалансу між підприємством та середовищем, в якому воно функціонує. З метою мінімізації негативного впливу факторів зовнішнього середовища та забезпечення

позитивної динаміки вектора зростання, підприємство, незалежно від свого поточного стану, повинно адаптуватися до вимог існуючих ринкових умов та своєчасно проводити нагальні для його діяльності структурні зміни.

Дослідження адаптації підприємств до мінливих умов зовнішнього середовища та формування ними ефективного стратегічного вектору розвитку висвітлені в роботах закордонних та вітчизняних вчених І. Ансоффа [3], А.А. Алпатова [2], Л.П. Бєлих [5], І.П. Отенко [9], Г.В. Назарова [9], В.М. Гринькова [6], З.Є. Шершньова [11] та інших вчених. Водночас досліджені роботи не запроваджують комплексного підходу до формування підприємством системи адаптивного управління на підприємстві, яка дозволила б за рахунок реалізації наявного потенціалу досягти бажаного ефективного масштабу діяльності та мати потенційні можливості до розширення останнього у подальшій виробничо-господарській діяльності.

Мета статті полягає у розкритті сутності складових системи адаптивного управління в структурі механізму формування підприємствами власних масштабів діяльності.

На поточний час, проблема адаптації підприємств є досить актуальною, особливо в кризових умовах. В широкому розумінні адаптація представляє собою процес пристосування підприємствами своїх параметрів до мінливих умов зовнішнього середовища, що спрямований на підвищення рівня ефективності та стабільності діяльності протягом усього свого життєвого циклу [10]. При цьому однією із ключових задач адаптації в динамічних ринкових умовах є формування гнучкої, оптимальної та збалансованої системи управління, яка здатна до самоорганізації та, у разі необхідності, до комплексної перебудови всіх складових структурних елементів виробничо-господарської системи підприємства.

Адаптивне управління на підприємстві представляє собою комплекс узгоджених заходів, послідовна реалізація яких дозволяє підприємству досягти поставлених стратегічних цілей. Метою адаптивного управління є не лише безпосередньо аналіз впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства, але й дослідження потенціалу самого підприємства, рівня його стійкості, а також здатності протистояти зовнішнім збудникам, які містять підвищені ризики для його ефективної діяльності. При цьому пріоритетною задачею адаптивного управління є підтримка внутрішньої стабільності виробничо-господарської системи в умовах невизначеності та мінливості самого зовнішнього середовища.

В залежності від обраних підходів до управління адаптивними змінами та направленості вживаних підприємством заходів щодо пристосування до умов ринкового зовнішнього середовища виділяють пасивну та активну адаптації. Пасивна адаптація підприємства полягає в зміні системою своєї поведінки відповідно до вимог зовнішнього середовища з метою забезпечення ефективної діяльності. Натомість активна адаптація підприємства проявляється у зміні ним самого зовнішнього середовища. Використовувані підприємствами при пасивній та активній адаптації заходи в цілому спрямовані на трансформацію об'єкту адаптаційного впливу заради забезпечення стабільного функціонування та розширення підприємствами масштабів своєї діяльності, так як адаптація є процесом активного вираження, що забезпечує здатність підприємств до самозбереження.

В науковій економічній літературі виділяють також статичну та динамічну адаптації. Статична адаптація є результатом набутих підприємством в результаті своєї виробничо-господарської діяльності адаптивних властивостей та реакцій на чинники впливу зовнішнього середовища. Відповідний вид адаптації здатний характеризувати адаптаційний потенціал підприємства [3]. Динамічна адаптація підприємства знаходить своє відображення безпосередньо в процесі взаємодії підприємства із факторами зовнішнього ринкового середовища, що спрямований на формування специфічних властивостей, що дозволять мінімізувати настання негативних для поточної діяльності підприємства змін.

Залежно від об'єкту, на якому відбуваються адаптивні процеси, виділяють структурну та функціональну адаптацію. Структурна адаптація полягає у реалізації адаптаційних змін безпосередньо в структурі самого підприємства. До основних інструментів структурної адаптації можна віднести реструктуризацію, реорганізацію та інтеграцію. Метою відповідної адаптації є створення виробничо-господарської структури, здатної досягти максимального фінансового та виробничого ефекту в

довгостроковій перспективі. Натомість функціональна адаптація знаходить своє відображення у зміні функціоналу підприємства. Реалізуються підприємством відповідні адаптивні зміни за рахунок використання таких інструментів адаптації як реінжиніринг, диверсифікація діяльності, тощо.

В цілому адаптація, будучи системою соціально-економічних регулювань, дозволяє виробничо-господарській системі формувати власне стратегічне бачення, яке є однією з найбільш значущих концепцій виокремлення пріоритетного напрямку та темпу розвитку незалежно від впливу зовнішніх чинників. З огляду на вище наведене, виділяють наступні фактори, що лежать в основі адаптаційних змін підприємства: техніко-технологічні – відмова від застарілих методів виробництва на користь новим інноваційним технологіям, що здатні виробляти продукцію, що спроможна конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках як за рівнем якості, так і за екологічністю та безпечністю; структурні – досягнення зниження енерго- та матеріаломісткості при незмінних споживчих характеристиках вироблених товарів, створення розвинутої інфраструктури як виробничого, так і соціального характеру; виробничі – створення вертикально інтегрованих структур з високим рівнем диверсифікації виробництва з метою розширення масштабів своєї діяльності.

Досягнення підприємствами відповідних цілей можливе за рахунок впровадження та реалізації системи адаптивного управління змінами, яка може мати як поточний, так і стратегічний характер. Вагомий вплив на формування відповідної системи має генеральна стратегія розвитку, яка є складовою частиною економічної політики підприємства, що визначає основні орієнтири та пріоритетні напрями економічної діяльності. Економічну політику підприємства можна розглядати як сукупність таких політик як маркетингової, виробничої та фінансової. В залежності від рівня готовності підприємства до реалізації адаптивної реакції на фактори впливу зовнішнього середовища, а також від обраної політики поведінки на ринку, можна виділити наступні алгоритми поведінки суб'єктів господарювання при адаптивних змінах: активне поведіння – підприємство готове до адаптації та темп адаптаційних змін є досить високим. Наявні розроблені принципи адаптації, моделі, що враховують як характер змін, так і масштаб діяльності підприємства. Процес адаптації носить системний характер, що охоплює всі сфери діяльності підприємства та підпорядковані підрозділи; консервативне поведіння – підприємство є пасивним та його поведінка за багатьма аспектами є інерційною (як правило, носять локальний характер та відсутні активні кроки на ринку до розширення масштабів діяльності); ситуаційне поведіння – адаптаційні процеси мають вибірко-вий характер в залежності від виду та інтенсивності впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

Безумовно, адаптаційне управління є складним структурованим процесом, який може реалізовуватись як за рахунок наявних поточних активів, так і за рахунок залучених ресурсів, які можуть перерозподілятися між підприємствами однієї промислової групи з метою оперативного адаптивного реагування на фактори впливу зовнішнього середовища. Адаптаційні процеси, що проходять на підприємстві та які спрямовані на досягнення ним чітко визначених масштабів діяльності, дозволяють не лише мінімізувати операційні витрати та досягти бажаного фінансового результату, але й створюють стійку виробничу, фінансову, організаційну платформи для подальшого сталого економічного зростання. Підтвердженням цього є створення на підприємстві постійного потоку інноваційних процесів, направлених на використання передових технологій для низки існуючих стандартизованих товарів та послуг.

З метою досягнення підприємством бажаного економічного ефекту від реалізації адаптивних процесів, що спрямовані в тому числі на розширення суб'єктами господарювання власних масштабів діяльності, система адаптивного управління повинна ґрунтуватись за наступними основними принципами:

- наукова обґрунтованість – передбачає використання наукових підходів, що будуть використовуватись на підприємстві в процесі адаптації. Відповідний принцип обумовлює глибинне пізнання об'єктивної реальності функціонування виробничо-господарської системи підприємства, впливу об'єктивних зовнішніх та внутрішніх факторів на рівень розвитку масштабів діяльності за допомогою наукових методик та організації аналітичних досліджень;
- системність – визначає необхідність використання системного підходу до впровадження необ-

- хідних заходів до адаптивного управління. Принцип системності передбачає координацію дій в цілісну цільову програму розвитку, в складі якої окремі органи управління, їхні завдання розглядаються як взаємоузгоджені та взаємообумовлені елементи, що мають свою визначену нішу та роль у ході реалізації управлінського процесу. В цілому системність, як поняття кібернетичного порядку, має на меті дослідження об'єкта, його діяльності як єдиної структурованої системи, до складу якої входять інші елементи, що знаходяться у чітко визначеній взаємодії;
- пріоритетність – передбачає в процесі адаптації орієнтацію на пошук першочергових завдань, що потребують нагального розв'язання з метою збереження та подальшого розвитку масштабів діяльності підприємства.
 - гнучкість – передбачає оперативну адаптацію виробничо-господарської системи до зміни організаційно-технічних умов за рахунок включення в кожен підпорядковану структуру механізмів та елементів, що дозволяють завчасно передбачати зміни та відповідним чином реагувати на них. Використання відповідного принципу у адаптивному управлінні дозволяє підприємству освоїти виробництво нових видів продукції у мінімальні строки з найменшими понесеними при цьому витратами;
 - оптимальність – передбачає в процесі реалізації адаптивних змін на підприємстві дотримання оптимального, збалансованого співвідношення між отриманим результатом та понесеними при цьому витратами. Відповідний принцип має досить вагоме значення для підприємств, що прагнуть до розширення власних масштабів діяльності за рахунок впровадження адаптивних змін, оскільки оптимум у виробничо-господарській діяльності може бути за певних умов найбільш прийнятним варіантом, аніж максимум, який може мати короткостроковий та стохастичний характер;
 - ефективність – передбачає оцінювання відношення отриманого в майбутньому результату від впровадження адаптивних змін до понесених при цьому витратах, а також аналіз потенційних втрат підприємства у разі відмови від проведення необхідних запланованих заходів;
 - стратегічна спрямованість – має на меті виявлення сильних та слабких сторін у діяльності підприємства з метою забезпечення його стійкості та конкурентних переваг у довгостроковій перспективі за рахунок реалізації генеральної стратегії розвитку підприємства;
 - контрольованість – передбачає наявність ефективної системи контролю за адаптивними процесами та змінами, що відбуваються на підприємстві.

В цілому, логіка побудови системи адаптивного управління на підприємстві, що прагне до збереження та подальшого розширення власних масштабів діяльності, може мати вид, який представлено на рисунку 1.

Формування підприємством власного масштабу діяльності з урахуванням складових системи адаптивного управління є складним та багаторівневим процесом. Як зазначалося у попередньому розділі, масштаб діяльності є синтетичною характеристикою діяльності підприємства, тому з метою усвідомлення глибинної сутності відповідної економічної категорії розглянемо більш детально складові формування підприємствами масштабів діяльності, які є також елементами системи адаптивного управління на підприємстві.

Реструктуризація є одним із універсальних інструментів, що дозволяє підприємству не лише адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища, але й формувати нові перспективні масштаби діяльності. Вона є багатоаспектним та взаємоузгодженим комплексом заходів, прийомів, методів, що беруть свій початок з діагностики складових елементів виробничо-господарської системи та знаходять своє подальше відображення в зміні існуючої організаційної структури підприємства, його бізнес-процесів відповідно до сучасних методів управління, що спрямовані безпосередньо на розвиток господарюючого суб'єкта та розширення масштабів його діяльності. Головною особливістю процесу реструктуризації на підприємстві є те, що вона не є частиною повсякденного циклу функціонування підприємства. Необхідність її проведення на підприємстві може бути обумовлена глобальними об'єктивними причинами, що можуть мати негативний вплив рівень стійкості підприємства та масштаби його діяльності. Системний характер перетворень на підприємстві при прийнятті рішення щодо здійснення реструктуризації є однією з найбільш характерних ознак відповідного процесу.

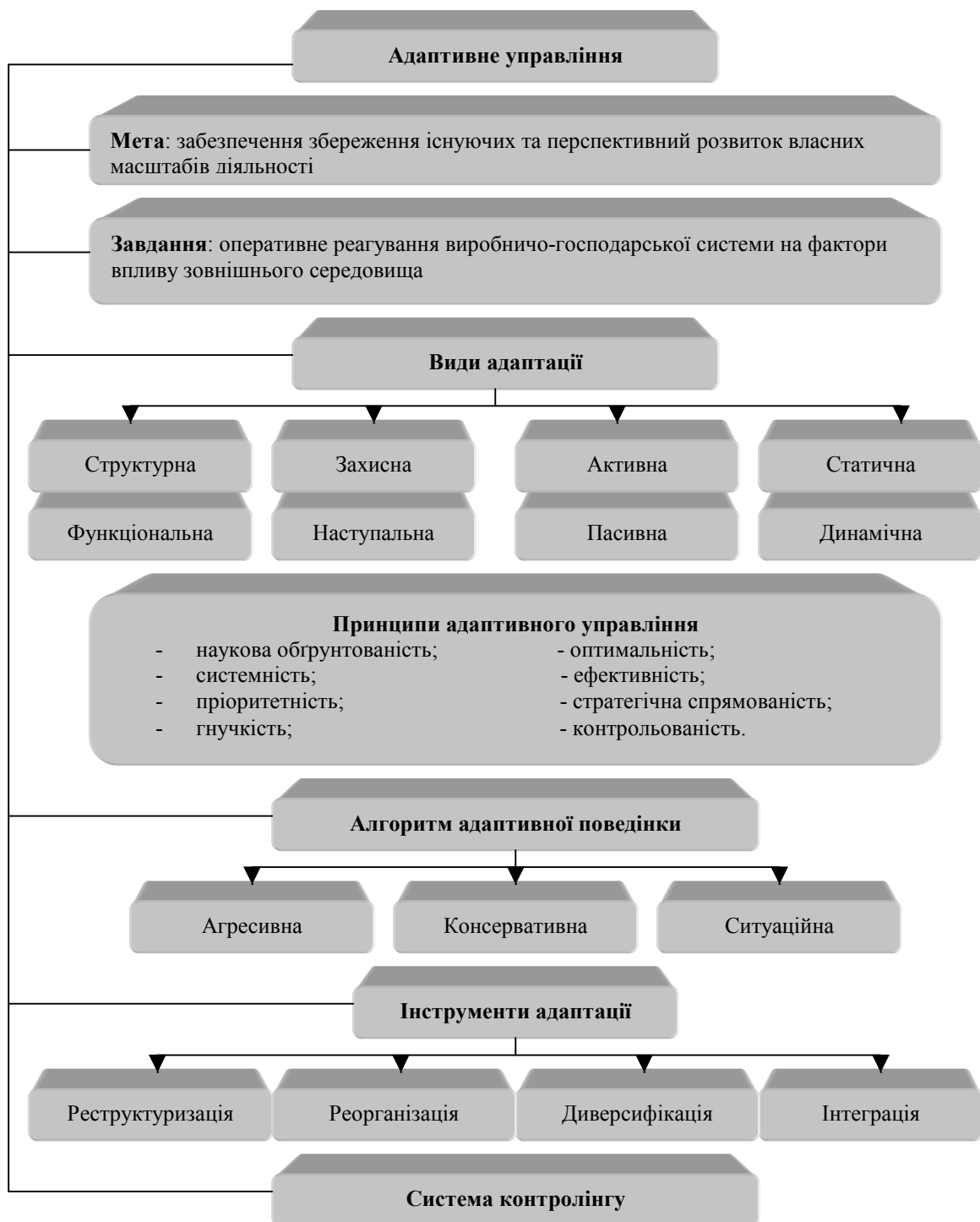

Рис. 1. Система адаптивного управління на підприємстві

Об'єднання (інтеграція) між підприємствами має місце в тих випадках, коли в результаті його здійснення два або більше підприємств одержують намічені взаємні вигоди. У цілому процес інтеграції може відбуватися по одному із двох напрямків: злиття або поглинання. Коли відбувається злиття підприємств, які функціонують окремо, підприємства здійснюють передачу своїх активів та пасивів новій компанії, спеціально створеної для цього, і при цьому перестають існувати як окремі самостійні структурні функціональні одиниці. Поглинання (придбання) має місце в тому випадку, коли одна компанія отримує контроль над іншою за рахунок придбання її акцій.

Диверсифікація є також одним із складових елементів стратегічного розвитку підприємства та розширення масштабів його діяльності, який дає змогу останньому підтримувати сталий рівень основних економічних, фінансових та виробничих показників діяльності при складній багаторівневій економічній кон'юнктурі за рахунок випуску широкого асортименту продукції та наданні послуг, що спроможні зменшувати отримані збитки від нерентабельних вироблених товарів. В цілому

процес диверсифікації виробництва передбачає перехід до нових технологій, ринків та галузей, до яких раніше підприємство не мало ніякого відношення, що в кінцевому результаті дозволяє останньому досягати бажаних результатів та масштабів своєї діяльності. Зважаючи на те, що господарська діяльність підприємства є досить багатогранною, може бути запропонована досить велика кількість стратегічних альтернатив розвитку та економічного зростання підприємства в мінливих ринкових умовах, які спонукають до утримання існуючих та розширення нових масштабів діяльності господарюючих суб'єктів. В якості такої альтернативи може виступати диверсифікація як важливий напрямок управління функціонуванням підприємства та формування перспективних конкурентних позицій.

З практичної точки зору, диверсифікація є концепцією, що властива ринковим умовам господарювання та характеризується не лише наявним матеріальним та нематеріальним рівнем розвитку виробництва, але й несе в собі потенційні можливості до розширення діяльності підприємства за рахунок впровадження нової номенклатури та асортименту продукції з урахуванням інновацій та нововведень у виробничій сфері. Диверсифікацію слід розглядати не лише як спосіб виживання в конкурентній боротьбі, але й як висхідний вектор розвитку підприємства, на якому вона розглядається як стратегічна перспектива для зміцнення підприємством сегменту ринку та розширення останнім масштабів своєї діяльності.

Результати аналізу вище наведених інструментів формування підприємствами масштабів діяльності свідчать про досить тісний їх зв'язок із поняттям «розвитку підприємства», яке в загальному вигляді може визначатися як зміна процесу, явища від більш простої до більш складної та ефективної субстанції. Під управлінням розвитком підприємства слід розуміти відокремлену в складі підприємства систему, в якій об'єднані всі процеси, що ведуть до зміни складу, властивостей, структури зв'язків та відносин складових елементів виробничо-господарської системи.

ВИСНОВКИ

Наведена система адаптивного управління на підприємстві представляє собою синтез узагальнених наукових підходів до розвитку вітчизняних підприємств. Новизна запропонованої системи полягає в її універсальності, так як систематизований склад системи дозволяє ефективно реалізувати механізм формування підприємством власних масштабів діяльності. Запровадження відповідної системи адаптивного управління на підприємстві дає останньому стійкі конкурентні переваги на ринку та спроможна дозволити відповідно до власних стратегічних цілей формувати зовнішнє середовище, змінюючи обставини в своїх інтересах, заради досягнення перспективних можливостей ефективного економічного зростання та бажаного рівня конкурентоспроможності в цілому. Таким чином, на нашу думку, запропонована вищенаведена система адаптивного управління має визначальне значення для підприємств, що прагнуть до розширення масштабів своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижения сопротивления преобразованиям / М.Д. Аистова. – М. : Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.
2. Алпатов А.А. Управление реструктуризацией предприятий / А.А. Алпатов. – М. : Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2000. – 286 с.
3. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / пер с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 416 с. – (Серия «Теория и практика менеджмента»)
4. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства / Н.В. Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12 (114). – С. 101-104.
5. Белых Л.П. Реструктуризация предприятия : учеб. пособие для вузов / Л.П. Белых, М.А. Федотова. – М. : ЮНИТА-ДАНА, 2001. – 340 с.
6. Гриньова В.М. Процес підготовки реструктуризації підприємств машинобудування: організація управління : моногр. / В.М. Гриньова, М.В. Новікова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 240 с. (Укр. мов.)
7. Ковальов А.І. Особливості проведення поетапної реструктуризації проблемних підприємств /

- А.І. Ковальов, А.С. Шумілова // Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2005. – 295 с.
8. Крисько Ж. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації [Електронний ресурс] / Ж. Крисько // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 38-42. [www.nbu.gov.ua/.../GEB_2009_No2-J_Krisko-Turning_to_the_external_environment_company_38.pdf].
9. Назарова Г.В. Управління розвитком діяльності промислових підприємств: моногр. / Г.В. Назарова, О.В. Іванісов, О.Ф. Доровської. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. – 240 с. (Укр.. мов.)
10. Отенко І.П. Стратегічні пріоритети підприємства: моногр. / І.П. Отенко – Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 180 с. (Укр. мов.)
11. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / З.Є. Шершньова. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

УДК 330.145

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБРАНОГО ТИПУ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Соломіна Н.Ю.

У статті запропонований метод проведення оцінки ефективності реалізації обраного типу політики управління оборотним капіталом за інтегральним показником результативності.

Ключові слова: політика управління оборотним капіталом, ефективність, оборотність оборотних активів, рентабельність оборотного капіталу, окупність оборотного капіталу, інтегральний показник оцінки результативності

Трансформація фінансово-економічної системи України, інвестиційні та євроінтеграційні процеси формують якісно нові перспективи розвитку національних суб'єктів господарювання. Послідовне та економічно виважене управління підприємством визначає можливість реалізації відкритих можливостей. Оскільки діяльність суб'єкта господарювання на кожному етапі операційного циклу забезпечуються відповідними формами оборотного капіталу, то ефективність реалізації обраного типу політики управління оборотним капіталом обумовлює не тільки стабільність його діяльності, а й визначає перспективи його розвитку.

В рамках дослідження управління оборотним капіталом питання ефективності формування та використання оборотного капіталу висвітлені в роботах закордонних та вітчизняних вчених Дж. Ван Хорна [13], І. Бланка [2], В. Ковальова [3], В. Суторміної [11], О. Терещенка [12]. Більш детально ефективність управління оборотним капіталом підприємств, у тому числі за сферами економічної діяльності, розглядають О. Калініна [2], О. Коновалова [4], О. Мартякова [6], Н. Купріна [5] та П. Смірнова [9]. Водночас досліджені роботи не запроваджують універсального синтетичного індикатора результативності управління оборотним капіталом або оцінки ефективності реалізованої політики управління оборотним капіталом.

Мета статті полягає у запровадженні ефективного способу об'єктивної оцінки ефективності обраного типу політики управління оборотним капіталом підприємства.

Вибір того чи іншого типу політики управління оборотним капіталом зумовлений набором макроекономічних та мікроекономічних факторів, що перебувають у постійній динаміці. В основу вибору типу політики управління оборотним капіталом підприємства покладена загальна фінансово-економічна стратегія суб'єкта господарювання, прийнятний для підприємства рівень ризику та очікуваний розмір прибутку, що має бути згенерований в результаті реалізації запланованих заходів.